

Louise Doughty

Zwart water

Karakter Uitgevers B.V.

Elke nacht werd hij om dezelfde tijd wakker: in de kleine uurtjes, wanneer het duister het diepst was. Zijn bovenlichaam vertrok in een reflex, zijn ogen vlogen open. Zijn hand maaide in de richting van de lamp maar werd gehinderd door het muskietennet. Het duurde even voordat hij het net had opgelicht en de knop op de voet van de lamp had gevonden; dan kwam hij zwaar ademend rechtop, in de greep van de paradox dat hij zo roodgloeiend wakker was geschrokken dat hij het er koud van had.

Overdag was de elektriciteitstoevoer onbetrouwbaar, maar 's nachts ging het licht meteen aan. Het muskietennet van sterk, doorzichtig katoen omgaf het bed. Alsof je in een tent lag: buiten, daar buiten. Zijn bloed joeg met zoveel geraas door zijn oren dat het alle andere geluiden overstemde. Hij haalde diep adem, probeerde zijn hart tot bedaren te brengen en te luisteren, en bracht zichzelf in herinnering dat hij niet daar buiten was, maar in een grote, van alle gemakken voorziene hut met prachtig bewerkte houten deuren, afgesloten door een in grote haken gevatte solide balk.

De hut stond halverwege de berghelling, maar de snelstromende Ayung-rivier vulde de vallei tot bovenaan met het geruis van gutschend water over keien. Het regenseizoen was dat jaar laat opgehouden en de stroom was nog altijd gezwollen. De nacht deed iets vreemds met de geluiden rondom de hut, maakte het moeilijk te zeggen hoe dichtbij of veraf ze waren: het gekrabbel van eekhoorns over zijn dak, de dreun waarmee iets zwaarders neerkwam, een

aap misschien, ook op het dak, of was het op de veranda? De veranda kraakte wel eens; die stond op hoge palen, wat het onmogelijk maakte voor iemand, of iets, om er geruisloos overheen te gaan.

Soms dacht hij gekrabbel te horen aan de onderkant van de deur. Een rivierat? Kwamen die 's nachts zo ver de berg op? Hij zag ze wel eens op zijn wandelingen door de vallei, zwart en snel, in een oogwenk verdwenen tussen het dikke groene gebladerte. Andere keren dacht hij: ja, er zit absoluut iets of iemand op het dak. Dan luisterde hij hoe het krassen van klauwen boven zijn hoofd regelmatig werd en het *grs-grs* veranderde in een *tik-tik*, pauze, *tik-tik-tik*, wat dan uitgroeide tot het geluid van regen, dat al snel ontaardde in een oorverdovende herrie waar zelfs de rivier niet bovenuit kwam: water weggevaagd door water.

Overdag stond hij graag op de veranda naar de regen te kijken, die zo'n massieve muur leek te vormen dat hij evengoed omhoog had kunnen stromen als omlaag. In het daglicht was het prachtig – zolang je er niet door hoefde – maar in het donker sloot de stortvloed de wereld angstwekkend hermetisch af, totdat alleen de regen nog bestond.

Hij was pas een week in de bergen, maar het leek veel langer. De beoordelingsfouten die hij had gemaakt, speelden hem nog steeds door het hoofd. Henrikson, die klootviol, die aan was komen zetten alsof hij het voor het zeggen had. In elk geval hadden Wahid en Amber hem doorgehad. En toen die journaliste – hij kon niet geloven hoe hij zich door haar had laten inpakken – en als klap op de vuurpijl Amsterdam, dat continu zijn beslissingen in twijfel trok. Zijn gesprekken met hen maalden door zijn hoofd in de benauwde donkere uren dat hij wakker lag, gevangen in een doolhof van gedachten.

De laatste paar nachten was de angst heviger geworden. De ge-

luiden op het dak waren veranderd. Hij schoot met de nacht heftiger wakker, er zeker van dat de geluiden die hij hoorde voetstappen waren, niet buiten op de veranda, maar binnen, en steeds dichterbij zijn bed. Zijn angst werd zo groot dat hij op die momenten niet anders kon dan zijn bed uit komen en de hut doorzoeken: onder de tafel, in de kast in de hoek, in alle hoeken en gaten die het lamplicht niet bereikte. Als hij dan moest plassen, dwong hij zichzelf om de balk uit de haken te lichten en een van de deuren open te duwen. Even bleef hij in het pikkedonker staren, als een uitdaging aan het duister, afstekend tegen het flauwe licht achter hem, zijn schaduw op de veranda enorm, dan stapte hij over de drempel naar de balustrade en piste tegen het donker, voordat hij terug naar binnen ging en de balk weer voor de deuren schoof. En de hut opnieuw doorzocht, alsof iemand of iets langs hem heen naar binnen had kunnen glijpen, maar kalmer dit keer, omdat hij nu zelf de deur had geopend voor indringers en het dus minder waarschijnlijk was dat ze kwamen opdagen. Hij had zichzelf bewezen dat hij niet bang was; ze kwamen alleen wanneer je bang was.

Uiteindelijk ging hij dan terug naar bed en knipte het licht uit, het hart gerust. De rituele doorzoeking en de bravoure die hij aan de dag legde met het openen van de deur hadden hem ervan overtuigd dat zijn angsten ongegrond waren, het product van de irrationaliteit van de nacht en niet meer. Hij ging liggen, trok het laken over zijn schouder en liet zich meevoeren met de slaap... En dan kwam het. Altijd op dat moment, wanneer hij op het punt stond om weg te zakken: de harde toeterroep van de gekko op het dak, pal boven zijn hoofd, geen twee meter van hem af, plotseling, boosaardig en galmend. È-eu! Een tartende stilte. È-eu! En dan zat hij weer overeind, bezweet, kwaad en doodsbang bij de waarschuwende kreet. È-eu!

Dan schreeuwde hij en sloeg met zijn vuist tegen de wand van

de hut om het beest weg te jagen. Was het nog geen ochtend? Waar bleef Kadek?

Die nacht, de nacht dat hij de waarheid besepte, klonk de roep van de gekko zo luid, zo onontkoombaar, dat hij niet eens de moeite nam om tegen de wand te slaan. Hij kwam overeind in bed en deed het licht aan, en met zijn gezicht in zijn handen en afhangelende schouders bleef hij zitten, alsof hij tegen de gekko wilde zeggen: oké, jij wint.

Op dat moment drong tot hem door wat er te gebeuren stond. Ze zouden hem vermoorden. Neem even pauze, had Amsterdam gezegd. Ga de bergen in; we hebben een huis buiten de stad; dat wordt wel vaker gebruikt. Rust lekker uit, je hebt het verdiend. Zodra we met de Westkust hebben overlegd, laten we het weten. Indertijd had hij zich afgevraagd waarom ze überhaupt met de Westkust moesten overleggen. Tenslotte hadden ze Henrikson al gestuurd. Als Amsterdam er zo zeker van was dat hij klaar was, hadden ze hem meteen terug moeten roepen. Waarom hem de bergen in sturen, tenzij om hem uit de weg te hebben voor als de media het verhaal brachten? Dat was althans wat hij aanvankelijk had gedacht. Nu, in het nachtdonker, nam de beslissing om hem hierheen te sturen een andere betekenis aan.

Hij was een bedreiging geworden. Een potentiële verliespost. Terwijl het niet eens zijn idee was geweest om hiernaartoe terug te keren; ze hadden hem moeten overhalen. Ironisch, nietwaar?

Deze zekerheid was nieuw; eindelijk iets grijpbaars. Hij ging liggen en stond zichzelf voor het eerst sinds zijn aankomst op het eiland toe om zonder angst naar de gekko te luisteren.

Boven hem kraakte het dak, insecten zoemden en tsjirpten, maar er was geen regen. Nog iets waar hij zeker van was: ze zouden wachten tot het regende.

Hij werd wakker van het ochtendgloren en het monotone fluitkoor van de cicaden. Hij had die nacht gedroomd, vlak voordat hij wakker werd, leek het; hij herinnerde zich niet waarover, alleen dat hij had gedroomd. Er stond hem het beeld bij van een man in een overhemd dat openstond aan de hals, die hem vriendelijk toelachte, en een gevoel van ontzetting. Hij kon er geen touw aan vastknopen. Hij schudde zijn hoofd om het van zich af te zetten.

Zodra hij met zware tred begon rond te stommelen, uitgeput als hij elke ochtend was, hoorde hij Kadek op de veranda. Hij wist nooit precies hoe laat Kadek kwam, maar gewoonlijk ergens tegen dageraad, zodat hij er was wanneer Harper opstond.

Hij haalde de balk voor de deuren weg, een handeling die bij daglicht zo volslagen natuurlijk was dat hij er geen seconde bij stilstond. Hij deed de deuren wijd open en ging de veranda op. Buiten was het grijs en heet. De vallei lag uitgestrekt voor hem, de tegenoverliggende heuvelkam een bijna loodrechte muur van in mist gehulde palmbomen. In de verte leek de Gunung Agung, de heilige vulkaan, op wolken boven het bos te zweven. Zijn hut was *kaja*, naar de navel van de wereld gericht, wat hem beviel. Misschien werd hij religieus op zijn oude dag.

Kadek stond helemaal aan het begin van de veranda, op respectvolle afstand tot hij werd geroepen, zoals elke ochtend. Hij had een emmer water vast.

‘Goedemorgen, meneer Harper,’ zei hij met een nauw merkbaar buiginkje. En dan de nietszeggende mededeling: ‘Ik hoop dat u een vredige nacht hebt gehad.’

Kadeks vocabulaire was niet groot, maar hij sprak Engels met precisie. Zijn open, alledaagse ovale gezicht stond bezorgd, en Harper vermoedde dat de man wist hoe zwaar de nachten hem vielen. Hij vroeg zich af wat Kadek echt van hem dacht. De hut was van het Instituut en moest ook door andere agenten zijn ge-

bruikt, maar er was geen spoor van hen te bekennen, nog geen stukgelezen paperback in de hoekkast. Daardoor had Harper de neiging zich de hut en Kadek gevoelsmatig toe te eigenen, al was hij niet zo naïef om te denken dat zijn gevoelens wederzijds waren.

Kijk eens goed, wilde hij tegen Kadek zeggen, zie ik er soms uit als een *bule*? Na zijn aankomst had hij Indonesisch gesproken met Kadek, maar al gauw waren ze overgegaan op Engels. Zo ging het vaak hier op de eilanden. In de veeleisende wereld van Europa en Amerika moest hij zichzelf voortdurend nader verklaren: zijn dikke, steile zwarte haar, zijn grote donkere ogen. In het vliegtuig onderweg naar hier voelde hij zijn huidskleur halverwege veranderen: hoe verder hij naar het oosten ging, hoe blanker hij werd.

Hij had het er graag over gehad met Kadek maar wilde hem niet in verlegenheid brengen. Waarschijnlijk was Harper in Kadeks ogen verdomde blank, en bovendien werkte hij voor een grote, machtige organisatie die harde dollars tot haar beschikking had. Was het in zekere zin niet net zo beledigend om te proberen vrienden te worden met Kadek als om hem orders te geven? En dus gedroeg hij zich ook echt als al die andere blanke mannen die naar dit eiland kwamen of naar welk eiland dan ook van deze uitgestrekte archipel. Misschien speelde dat hem 's nachts parten: niet angst, maar haat, zelfhaat. De wetenschap dat hij het, als – wanneer – de mannen met machetes kwamen, waarschijnlijk evengoed verdiend had als al die andere *bule*.

Hij knikte Kadek toe. Kadek kwam naar voren met de emmer en goot water in de lampetschaal op het tafeltje rechts van de deur, zette toen de emmer naast de tafel en legde de handdoek, die hij over zijn arm droeg, netjes opgevouwen naast de schaal, wetend dat Harper zich 's morgens graag hier waste, bij het uitzicht over de vallei. Later zou hij ook zorgen voor water in de *bak mandi* naast de hut.

'Terima kasih.'

'Zal ik uw ontbijt brengen, meneer Harper?' reageerde Kadek.

Boven de waskom plensde hij water in zijn gezicht; toen rechte hij zijn rug. 'Dank je, Kadek. Zet het maar op het bureau. Ik ga een eindje wandelen bij de rivier.'

Kadek maakte weer een buiginkje en trok zich terug. Harper trok zijn T-shirt uit, liet het op een hoopje naast de lampetschaal vallen en maakte zijn wasritueel af. Hij hield eerst de ene, toen de andere arm onder water en spatte het verkoelend onder zijn oksels. Zijn bovenarmen leken slapper dan vroeger; vroeger had hij spieren als staalkabels gehad, dat idee had hij tenminste. Als jongeman kon hij zich tientallen keren optrekken aan een stang; die tijd was voorbij. Hij schepte wat water in de kleine kokosnoten kom voor het geval er, onzichtbaar tegen het donkere hout, mieren in zaten en gooide het over de balustrade weg. Vervolgens schepte hij, naar adem happend bij de schok, water over zijn hoofd en in zijn nek.

Hij droogde zich af met zijn T-shirt, dat hij daarna in het water deed en onder drukte. De lucht in het kledingstuk deed de stof opbollen tussen zijn vingers en er kwam hem een beeld voor ogen van smerig water en lange lokken haar die als zeewier om zijn polsen sliertten; hij schudde het van zich af. In plaats daarvan maakte hij er een spel van om de luchtballen onder te duwen, zodat ze wegschoten onder de T-shirtstof en steeds kleiner werden. Toen, het spel beu, hield hij het hele T-shirt in een ijzeren greep onder water. Alsof je een kitten verdrong.

Het pad naar de rivier was smal en steil. Zwart-gele vlinders vlogen op uit het gebladerte. De afdaling nam tien minuten in beslag, de klim terug het dubbele, en als je hem midden op de dag aanging het driedubbele. Na zijn onrustige nacht was het een verademing om de grauwe, warme ochtend in te lopen. Zijn oude laar-

zen... hoelang had hij ze niet? Prijzig donker leer toen hij ze in een winkel in het Amsterdamse Oud-Zuid had gekocht, nu verbleekt en afgetrapt en comfortabel als sloffen. Het geraas van de rivier steeg zuiver en allesoverheersend naar hem op.

Zijn lievelingsplekje was nog een paar minuten lopen als je onder aan het pad stond: een grote rots die over een poel uitstak. Die zag er uitnodigend uit, maar hij wist dat de teken en parasieten erin al even dodelijk konden zijn als de mannen die al gauw net als vroeger in het donker door dit landschap zouden sluipen. Alles welbeschouwd zou hij het liefst de confrontatie met hen aangaan, en weer, net als die nacht, daalde die zekerheid over hem neer, die volmaakte kalmte.

Hij ging op de rots zitten, haalde zijn notitieblokje en pen uit zijn zak en begon in zijn keurige maar kriebelige handschrift te schrijven. Hij had zijn aantekeningen nooit in code hoeven zetten, zo klein en dicht opeen waren zijn letters, maar sowieso zou hij dit velletje straks vernietigen. Het was maar een opzet, de kladversie van een brief die hij straks in de hut op flinterdun luchtpostpapier zou uitschrijven.

Hij schreef een paar zinnen en stopte toen. Francesca. Hoe zou ze het opvatten? Maar hij moest het op zijn minst proberen. Voor zijn vrouw – nou ja, ex-vrouw inmiddels – zou het een nieuwe tragedie zijn. Ze was goed in tragedie, die paste haar als een handschoen, maar onder de oppervlakte zou ze het zichzelf kwalijk nemen, zo was ze, dat wist hij en het deed hem verdriet. En dan had je zijn moeder. Mam. Anika. Hij kreunde bij de gedachte aan haar. Ze stond alleen nu, met haar bittere herinneringen en met hem als haar enige nog levende kind. Ze was nog steeds bezig zichzelf het graf in te drinken in dat enorme huis, maar hoe meer ze dronk, hoe langer ze leek te leven. Misschien drong het niet eens tot haar door als ze haar kwamen vertellen dat hij vermist werd, zover heen was ze. Hij keek naar het koele water van de

poel in de schaduw van de rots en naar de insecten die zigzaggend over het wateroppervlak gingen en bedacht dat ze, wanneer ze kwamen, de mannen met machetes, jong zouden zijn, jongens nog, mager, met lange vingers en grote ogen, een rode bandana om het hoofd, het gezicht besmeurd met schmink. De zwarte hemden kwamen later pas, wanneer de militietroepen tijd hadden gehad om zichzelf te organiseren. Was er echt iemand die geloofde dat Habibie dat kon voorkomen, met de generaals die de touwtjes in handen hadden? De jongens opereerden vooral op goed geluk, maar dat maakte hen niet minder dodelijk. Jongemannen geloofden immers in geweld; het was hun religie, welke god ze verder ook aanbaden. Dat zou deze keer, drie decennia na de vorige, heus niet anders zijn. Hij zag de stoet die in het holst van de nacht tegen de berg op krom voor zich. Ze zouden pal langs dit plekje komen. Daar was hij vrij zeker van, omdat het pad langs de rivier rechtstreeks naar de stad voerde.

Ze zullen een maanloze nacht kiezen, dacht hij. Ze zullen wachten tot het regent, zodat hun sporen worden weggespoeld. Ze volgen het pad in diepe stilte, de gutsende rivier en de roffellende stortvloed op het gebladerte een oorverdovend kabaal. Ze lassen een pauze in voor ze de steile klim beginnen. Dicht bijeen schuilen ze onder de grote bladeren van een boom om een kretek te roken; misschien delen ze hem wel omdat ze geen geld hebben en de kruidnagelsigaretten van hun vader of van een oom moeten stelen, wat ze zonder problemen doen. Die vader of oom heeft hun nooit verteld wat er vroeger is gebeurd, dus geloven ze, zoals jongelui doen, dat zij het lef hebben uitgevonden. Dat hun vader en hun ooms dwaze oude mannen zijn. Misschien dat sommigen, terwijl ze daar ineengedoken hun kruidnagelsigaretje roken en de regen in hun nek druppelt, in gegiechel uitbarsten, het ijzingwekkende gegiechel van jongens die op het punt staan over de schreef te gaan: het soort gegiechel dat hemzelf in de

greep had wanneer hij op school de kinderen pestte die kleiner waren.

Hij wás een pestkop geweest op school, realiseerde hij zich terwijl hij daar op de rots boven de poel zat. Hij had gedacht dat hij zichzelf verdedigde, maar hij was een pestkop geweest. Het zwartje uit Batavia, had die roodharige knul die twee jaar boven hem zat hem genoemd, en de laatste harde stomp was aangekomen met de klemtoon op Ba-tá-via. Maar hij had de roodharige knul niet teruggepakt; die had te veel vrienden gehad. Hij had zich uitgeleefd op een sproetig joch uit zijn eigen klas dat alleen maar had gevraagd: 'Ben jij deels wat anders?' Raar dat de herinnering nu ineens bovenkwam.

Na hun sigaretje zetten ze de klim door het struikgewas in. Met hun machete duwen ze de varens en klimranken opzij, en dat spoor wordt niet weggespoeld door de regen; het zal iedereen die een onderzoek instelt in het gezicht staren. Behalve dat er geen onderzoek zal zijn. Net zoals er niemand onderzoek had gedaan naar Joosten.

Vlak bij de hut houden ze in, hurken neer, observeren de donkere vorm van het bouwwerk hoger op de helling, luisteren naar het gekletter van regen op het dak, de adrenaline in hun aderen nu op volle snelheid. De jongste van hen voelt een overweldigende aandrang om te plassen, en de leider, zijn grote broer, is het bangst van allemaal en maskeert zijn angst met fel gefluisterde bevelen. Deze jongen hoopt dat de *bule* het hun gemakkelijk zal maken, dat hij woest zal brullen en ergens naar zal grijpen om mee terug te vechten, zodat ze hem wel moeten neermaaien omdat hij hen bedreigt en hun geen keus laat. Deze jongen hoopt vurig dat het zo zal gaan.

En hij, alleen in zijn hut? Misschien is hij wakker vanwege de gekko, of misschien ligt hij voor één keertje in diepe slaap.

Ze komen door het raam naar binnen. De luiken zijn gemak-

kelijker in te rammen dan de dubbele deur: een herrie van jewelste natuurlijk, zelfs met de regen, maar zo ver buiten de stad maakt het niet uit. Tegen die tijd is het te laat voor hem. Er is maar één raam, maar één deur, en beide komen uit op dezelfde veranda. Hij kan geen kant meer op.

Zullen ze echt jongens sturen, vroeg Harper zich af. Als ze hem dood willen, kunnen ze beter iemand met ervaring sturen, een vent met een zwart hemd uit de militietroepen, eentje die weet wat hij doet. De vorige keer liepen er meer dan genoeg van die mannen rond, hoewel meestal in groepen, net als de jongens. Maar jongens waren gemakkelijker te manipuleren als ze zijn dood thuis wilden afschilderen als een daad van willekeur tijdens algemene onlusten; dat zou het simpelste voor hen zijn. Zo zou hij het aanpakken als hij hen was. Er waren hier in het bos dan geen winkelcentra om te plunderen en in de hens te steken, maar voor de mensen thuis gold een heel land als gewelddadig als ze eenmaal een paar plaatjes in de media hadden gezien. Harper, ja, de arme duvel... op het verkeerde moment op de verkeerde plaats. Kan iedereen overkomen. Het nieuws zou als altijd als een lopend vuurtje door het kantoor gaan. Werd slordig, heb ik gehoord; drank, hè. En dan een hand met een denkbeeldig glas, geheven in een veelbetekenend wiebelgebaar. Hem weer die kant op sturen na wat hij had doorgemaakt, dat was waarschijnlijk een vergissing geweest. Hij had dergelijke gesprekken door de jaren heen zo vaak gevoerd. Heb je het gehoord van Joosten? Ze hebben hem aan zijn auto vastgeklonken en met benzine overgoten. Met die druglords valt niet te spotten, weet je. Verhalen over gruwelen in het veld flatteerden de jongens thuis: moet je zien wat voor een gevaarlijk vak we uitoefenen. Het gebeurt niet vaak, maar het gebeurt wel. Van Joosten was bekend dat hij wel eens een jointje rookte. Harper had het hem zien doen. Er was altijd wel een basis voor de geruchten. Zo werkte het in dit vak: ze

namen één draadje waarheid en weefden er een heel tapijt omheen.

Toen ze in Amsterdam een keertje samen wat hadden gedronken, had Joosten zich laten ontvallen dat hij een safehouse had: een flat in een stad ergens in het buitenland, waar zei hij niet, maar geen land waar hun werkgever opereerde. Voor het geval hij moest onderduiken had hij er een ijzeren voorraad, geld en een vals paspoort. Aan het eind van de avond was Harper hoofdschuddend over zoveel paranoia het café uit gelopen.

Zijn begin aan de brief aan Francesca had hem ervan overtuigd dat de kalmte die die nacht over hem was gekomen, niet alleen van uitputting was: het was de volslagen zekerheid van wat er zou gebeuren. Wat betekende het, weten dat je gaat sterven? Iedereen leeft met die wetenschap, dacht hij. Het is het enige waar je zeker van kunt zijn.

Het zwart-groene water in het rotsbekken zag er aanlokkelijk koel uit. Wat zou het lekker zijn in de vochtige, stijgende hitte om zijn oude laarzen uit te schoppen en zijn tenen in het water te steken. In de hut zou Kadek zijn ontbijt – nasi, een beetje sambal, wat kip misschien en wat fruit – op het bureau bij het raam klaar hebben staan. Het zou afgedekt zijn met een bananenblad. Kadek zou de luiken hebben geopend om de kamer te luchten en de losgewoelde lakens van zijn bed glad hebben getrokken en netjes teruggeslagen. Hij moest maar eens terug. Hij had een brief die hij echt moest schrijven, ook al zou die bol staan van de onwaarheden en kreeg hij misschien niet eens de kans om hem te versturen.

Hij kwam overeind, strekte zijn armen boven zijn hoofd, maakte een paar luie draaibewegingen met zijn handen op zijn heupen en draaide zich om voor de klim terug.

Het was al begonnen voordat Harper ter plaatse was, wat het gemakkelijker maakte; de weg was al geëffend. Hij was bij Benni,

de dikke gangster. Een echte zoetekauw, Benni, wat hem al zijn tanden had gekost op drie na, een snijtand en twee hoektanden. Harper had er tijdens zijn eerste bezoek aan Jakarta, in 1965, maanden aan gewerkt om zijn vertrouwen te winnen. Volgens de geruchten onderhield Benni goede betrekkingen met het leger en was hij, net als alle militiegangsters, fanatiek anticommunist. De venters en winkeliers in zijn wijk waren als de dood voor hem, maar of hij al dan niet aan tafel zat met generaals was een andere kwestie.

Ze stonden in de middaghitte voor een verlaten kroeg in een groezelig steegje in Pasar Senen. In een garage of opslagruimte achter het café werd kennelijk een man vastgehouden. Hij zat er sinds de vroege ochtend, een Chinese winkelier die aan de rand van een kampung balen stof verkocht vanuit een zaak naast het filmhuis, een van die bioscoopjes die de PKI onlangs had gesloten omdat ze er decadente westerse films draaiden. Benni's vrienden hadden geld verloren door de sluiting van bioscopen. Er was geen bewijs dat de Chinese winkelier betrokken was bij wat er zich in het buurpand afspeelde, maar hij had al een maand niet voor bescherming betaald.

Dit en nog veel meer kwam Harper te weten terwijl ze met een groepje de verlaten kroeg in gingen; Benni en hij hadden niet ver daarvandaan zitten lunchen toen Benni's chauffeur kwam opdagen met de boodschap dat er om de baas werd gevraagd. Zes van Benni's mannen en de chauffeur stonden om hen heen te praten, en Harper kreeg de essentie van het verhaal mee, al waren ze allemaal tegelijk aan het woord. Driftig probeerde iedereen de aandacht van de baas te trekken: 'BB! BB!' riepen ze, voordat ze hun versie van de gebeurtenissen gaven. De man was een communistische oproerkraaiër die na sluitingstijd achter in zijn winkel bijeenkomsten had gehouden, volgens de een. Een ander had het over opgestapelde stoelen. Het was een leugenaar, zei een

derde, erger dan een *nekolim*... Bij het woord *nekolim* gaf Benni Harper een joviale klap op de schouder en grijnsde hem breed toe; de anderen keken Harper waakzaam aan totdat hij grinnikte en lachten toen mee. Daarna werd het geratel hervat. Ze waren van zijn leeftijd, halverwege de twintig of wat jonger, behalve Benni, die een jaar of tien ouder was. De meesten hadden die ochtend aan de arak gezeten, besloot Harper.

Benni's gezicht werd uitdrukingsloos terwijl hij luisterde. Tijdens zijn ontmoetingen met Harper was hij tot nog toe joviaal en gastvrij geweest en had hem gefêteerd met lunches en import-whisky, maar in gezelschap van zijn mannen mat Benni zich graag een dreigender air aan. Zonder iets te zeggen liep hij met zijn mannen in zijn kielzog naar de ruimte achter het café. Harper besloot te blijven waar hij was en wilde dat het café nog in bedrijf was. Het was voor het eerst dat Benni hem bij zijn dagelijkse bezigheden had betrokken, wat goed was, een teken dat hij hem begon te vertrouwen, maar hij zou zich op de achtergrond houden tot hij werd geroepen en Benni laten bepalen tot hoever zijn betrokkenheid ging. Hij wreef in zijn handen en probeerde het bonken in zijn borstkas te negeren.

Ze verdwenen door een deur, die met een metalig *kloink* dicht-sloeg en een ijzeren stilte achterliet. Harper slenterde naar de voordeur en keek of de betonnen stoep schoon genoeg was om op te zitten. Dat was hij niet. Door het steegje liepen afwateringsgeulen die naar stront en pis stonken.

Terwijl hij stond te wachten kwam een klein jochie met alleen een smerig T-shirt aan tegenover hem staan. Met een vinger in zijn mond, een hand onder zijn elleboog en zijn bolle buik naar voren bleef hij hem een poosje onbevreesd aanstaren. Harper staarde terug. Toen wendde het jochie zich af en rende met een schelle triomfkreet weg, alsof hij een uitdaging had gewonnen.

Achter hem viel de deur opnieuw met een galm dicht. Een van Benni's mannen wenkte hem. 'Mister BB zegt meekomen.'

Toen hij de ruimte binnenkwam, een onfrisse opslagruimte met een laag plafond en hoog in de muur één venster met tralies ervoor, zag hij in het zwakke licht een Chinese Indonesiër met de handen op de rug gebonden op een lage stoel aan een tafel zitten. Het duurde even voor Harpers ogen zich aan de schemer hadden aangepast. De leeftijd van de man was moeilijk te schatten. Zijn gezicht zat onder het bloed en een deel van zijn scalp was weggesneden; de laag eronder lag, vochtig glimmend, bloot. Zijn hoofd hing krachteloos opzij, alsof hij wist dat ze hem zouden vermoorden, wat hij ook losliet – wat waar was – en het had opgegeven, het besluit had genomen om te doorstaan wat doorstaan moest worden voordat de dood intrad.

Benni stond in een hoek. 'Kom hier bij me staan,' zei hij in het Engels. 'Hier, naast me, en kijk. Hij ziet een blanke, hij denkt: iemand. Hij denkt: misschien. Misschien komt het goed. Misschien praat hij.' Harper begreep dat zijn aanwezigheid de foltering van de man moest rekken. Misschien hoopten ze dat ze per ongeluk toch een rode te pakken hadden. Dat hij namen prijs gaf. In '65, terwijl Jakarta langzaamaan het kookpunt bereikte, was er niets zo waardevol als namen. Ze waren een stuk waardevoller dan de roepia, die een vrije val doormaakte en waarvan je een volle legerzak nodig had om een biertje af te rekenen. Zelfs hij, de man die met goedkeuring van zijn organisatie de beschikking had over de hardste munt ter wereld, handelde in namen.

De man rechtte zijn hoofd bij Harpers nadering. Hij staaarde hem met grote ogen in zijn bebloede gezicht aan. Harper staaarde terug. Hij probeerde duidelijk te maken dat er geen hoop was, dat de man beter terug kon naar zijn wens om te sterven, vrede moest sluiten met zijn god, in gedachten afscheid moest nemen van zijn dierbaren. De man liet zijn hoofd weer zakken.

Het leek een van Benni's mannen razend te maken. Benni's rechterhand, vermoedde Harper, een kleine besnorde macho, die het dichtst bij de Chinese winkelier stond. Hij griste een bebloede schaar van tafel en zwaaide er schreeuwend mee in het gezicht van de man. Het kwam bij Harper op dat dit een test was, dat Benni hem had laten halen om zijn reactie te peilen. Per slot verkeerde Benni in de veronderstelling dat hij Harper rekruteerde in plaats van andersom. Hij wierp een blik op de anderen. Twee staarden er woest, met ontblote tanden en bezweet gezicht, naar de winkelier; twee anderen leunden met de armen over elkaar tegen de muur in een poging er onaangedaan uit te zien; eentje ijsbeerde rusteloos en de laatste, de lange, slungelige chauffeur, die Harper een jaar of achttien leek, stond roerloos en met gebalde vuisten bij Benni en Harper. Zijn blik schoot van links naar rechts alsof hij meereed in een race over een gevaarlijke weg en hyper-alert moest zijn. Sommigen hadden gedronken, maar allemaal waren ze in de ban van een bijna seksuele opwindingsgeur, die als een geur om hen heen hing. Waarschijnlijk kwamen ze zelden of nooit aan hun trekken en moesten ze zich met dit soort bezigheden tevredenstellen.

De man met de snor bleef schreeuwen, zijn gezicht vertrokken, zijn stem steeds hoger, en Harper vond zijn gekrijs moeilijker te verdragen dan de rest. Ga gewoon dood, dacht hij, zijn ogen op de winkelier gericht, sluit jezelf af, laat je gedachten los. Hij vroeg zich af of het mogelijk was jezelf door pure wilsinspanning te laten sterven. Dat was het niet, natuurlijk niet. Sterven was het opgeven van de wil. Met dood willen kwam je er niet, net zomin als je kon vliegen alleen door het te willen.

Elke andere gedachte was hem liever dan die aan de gebroken man voor hem, dus dacht hij aan zijn eigen dood. Hij zou op dat laatste moment graag de lucht zien, bedacht hij. De perfecte dood kwam in een pieel of zo, met bomen en bloemen om je heen. Met

een vrouw aan je zij die van je hield en die haar hand verkoelend op je voorhoofd legde. Je laatste gedachte voordat je in de zon onder die blauwe oneindige hemel buiten kennis raakte, zou zijn dat je geliefd was.

Het zou niet op een plaats als deze gebeuren, louter in het gezelschap van de lui die je dood wilden. Niet in zo'n donker hol met klammige muren en een stinkende aarden vloer, waar je de gezichten van degenen die je dood teweegbrachten amper kon zien. Niet op zo'n manier. En ook niet ergens in het water, bij verrassing... Toch, Bud? Jij kunt het weten.

En de gedachte die hij onmiddellijk onderdrukte – terwijl hij zonder een vinger uit te steken toekeek hoe een man pijn leed omdat zijn contactpersoon bij de ambassade hem had opgedragen het vertrouwen te winnen van een hufter die misschien of misschien ook niet goede contacten had bij het leger – was dat hij nooit de uitdrukking op zijn eigen gezicht zou kennen bij zijn sterven; hij zou die nooit weerspiegeld zien in het gezicht van een geliefde. Dat er geen getuige zou zijn van zijn heengaan, of althans geen welwillende, was een huiveringwekkend vooruitzicht, maar pas dertig jaar later, op een rots boven een poel op een paradijselijk eiland, met een notitieblokje op schoot, stond hij zichzelf toe eraan te denken.